

«Η ΛΥΓΕΡΗ» - ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΚΗΝΗ ΝΕΩΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝ - ΘΕΑΤΡΟ «ΡΕΞ», ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Το αίσθημα του αδικαίωτου, από τον Καρκαβίτσα έως το υπόγειο του «Ρεξ»

► Του **ΓΡΗΓΟΡΗ ΙΩΑΝΝΙΔΗ**

Από πολλές απόψεις η «Λυγερή» που ανέβηκε στην Πειραματική Σκηνή του Εθνικού ακολουθεί την «πεπατημένη» των άλλων νέων θιάσων της εποχής μας: Βρίσκουμε κι εδώ την ίδια επιστροφή στα αρχεία της γραμματέας μας: τη σωματικότητα στην απόδοση των λογοτεχνικών κειμένων της: την ένταση των συναισθημάτων, που τα ακούς να βράζουν κάτω από την παλαιά, ψυχρή αστική γλώσσα του πρωτότυπου: την αναζήτηση ενός καταγωγικού μύθου για τη σημερινή ταυτότητα. Και, πάνω από όλα, τη γεμάτη περιέργεια, απορία και ανατριχίλα εξερεύνηση ενός παιδιού στη σερβάντα του κλεισμένου για χρόνια σαλονιού του σπιτιού του... Αυτή είναι η πιο ενδιαφέρουσα για εμένα προσέγγιση στη σειρά των διασκευών από νέους καλλιτέχνες της λογοτεχνίας του 19ου και αρχών του 20ού αιώνα - η συνάντηση γενεών που απέχουν μεταξύ τους δύο αιώνες, χωρίς τη διαμεσολάβηση της ενδιάμεσης γενιάς, που λειτουργήσει μέχρι πρόσφατα σαν «μεταφραστής» της μιας προς την άλλη. Αυτά τα παιδιά που δεν γνώρισαν ποτέ τους την καθαρεύουσα, που δεν ξέρουν καλά-καλά πώς να τη χειριστούν, έλκονται εντούτοις από το ύφος της, χώνονται στους δαίδαλους της και αναζητούν σε αυτήν την πηγή ενός μακρινού, μα παράδοξα γνώριμου καλέσματος.

Η «Λυγερή» του Καρκαβίτσα είναι ένα τέτοιο, παρ' ολίγον αριστούργημα της παλαιάς γενιάς λογοτεχνών, που αναζητούσε την αστική λογοτεχνία της Ευρώπης στην Αθήνα των τελών του 19ου αιώνα, τον πολεμικό ρεαλισμό της πρωτοπορίας σε ένα θολό τοπίο μεταξύ Ανατολής και Δύσης και τη γλώσσα που θα μπορούσε να αποδώσει

Μια αποδομητική ερμηνεία φέρει η Ειρήνη Λαμπρινοπούλου στην απόδοσή της. Χωρίς «ρόλους» για το έργο, αλλά με δείκτες κι εκπροσώπους θέσεων, η «Λυγερή» μετατρέπεται σε «πολιτικό διδακτικό» δράμα προκειμένου να δούμε πίσω από τα πρόσωπά του τους μηχανισμούς που κινούν την ιστορία του

όσα έξω και μέσα της αδημονούσαν. Μεταφέρει την ιστορία μιας νέας κοπέλας, που στα Λεχαινά του 19ου αιώνα (κωμόπολη είναι, όχι χωριό) την ξέρουν ως Ανθή Στριμμένου, κόρη εμπόρου, μα για τον αφηγητή - και για εμάς που τη βλέπουμε με τα δικά του μάτια - είναι η «Λυγερή», μορφή δηλαδή που η ποίηση θα μπορούσε να της πλάσει μια μοίρα καλύτερη απ' ό,τι της επιφύλασσει η ζωή των Λεχαινών.

Γιατί η θέση της Ανθής είναι δίπλα στον ρόλο της νέας γυναίκας που περιμένει για τον αυστηρό, πακτωμένο κόσμο του εμπόρου πατέρα της; Ο Γιωργής ξέρει να κατακτά την καρδιά των νέων κοριτσιών με την εμφάνιση, το τραγούδι, μα και τον αλτήτικο χαρακτή-

ρα του. Και η Ανθή δίνεται στον έρωτά του με όλη της την ψυχή... με την ψυχή τουλάχιστον, καθώς και η ίδια είναι φορέας της κοινής άποψης που βάζει την τιμή πάνω από το καθετί, και από την αυτοδιάθεση ακόμη...

Η Ανθή είναι λοιπόν κάτι παραπάνω από «θύμα» της πατριαρχίας - είναι η κάπως άτακτη αρχικά, μα τελικά υπάκουη μαθήτριά της. Κι έτσι θα αρνηθεί να ακολουθήσει τις δις το κάλεσμα του έρωτά της... Θα γίνει στο τέλος, έστω και απρόθυμα, γυναίκα του Νικολού, συνεχιστή του οίκου, του

βουνίσσιου και πανέξυπνου δουλευτή του. Θα απομείνει «σύζυγος» με μια πληγή στην καρδιά να αιμοραγεί κάθε που βλέπει τον Γιώργη να περνά καβάλα κάτω από τον παράθυρό της - κάποτε μάλιστα και σαν γαμπρός μιας πρώην φίλης της...

Και κάπου εδώ τελευτεί «η Λυγερή», το ποίημα για μια κοπέλα των Λεχαινών που δεν γράφτηκε ποτέ. Από εδώ ξεκινά η ζωή της Ανθής Πικροπούλου, της ευτραφούς πλέον και όχι πια τόσο λυγερής «συζύγου του Νικολού». Που θα γεννήσει το παιδί του, θα τον γιατροπορέψει όταν εκείνος χτυ-

πήσει και που κάποτε θα ξεχάσει την πληγή της ή που - αυτό κι αν κάνει τον Καρκαβίτσα μεγάλο - θα αφήσει την πληγή της να επούλωθεί με την κρούστα της σκληρότητας. Θα γίνει το λοιπόν αληθινή εμπόρισα, «θετική» εκπρόσωπος της αστικής τάξης, του γένους των μυρμηγκιών που είναι πάντα έτοιμα να κατασπαράξουν τον τζίτζικα όταν εκείνος χρειαστεί - και θα χρειαστεί - τη βοήθειά τους.

Αλλού βρίσκονται λοιπόν οι καταβολές της «Λυγερής» και αλλού οι εκβολές της. Από το παραμύθι, την ηθογραφία και την ποίηση, στο «σήμερα», την πραγματικότητα του (πρώιμου) καπιταλισμού, την «αφομοίωση» στις επιταγές του. Με τη σίγουρη καθοδήγηση της Ειρήνης Μουντράκη από τη θέση της δραματολόγου, η νέα σκηνοθέτρια Ειρήνη Λαμπρινοπούλου, έχοντας ήδη δώσει ενδιαφέροντα σημεία της δουλειάς της, προχωρά τώρα να διαβάσει τη «Λυγερή» σαν χαμένο γράμμα που έπεσε στα χέ-

ρια της κατά τύχη. Επιχειρεί, με άλλα λόγια, να δώσει το πρώτο, ξαφνιασμένο διάβασμα, στο οποίο σημασία δεν έχει τόσο το πλαίσιο όσο τα αισθήματα που αντιλαλούν στις γραμμές του. Γι' αυτήν η «Λυγερή» αφήνει πίσω της ένα συμπεκνωμένο ερώτημα: Πού πήγε η τόση ποίηση, ο τόσος έρωτας και η φλόγα της Ανθής; Βρίσκει πως κύριος ένοχος δεν είναι κάποιο πρόσωπο, μα η νοστροπία που διαχέεται σε όλους, από την ψευδομάντισσα του χωριού μέχρι στους ίδιους τους ερωτευμένους! Γιατί όσο κρυφός φορέας, όπως είπαμε, της πατριαρχικής άποψης είναι η Ανθή, άλλο τόσο είναι και ο Γεώργιος Βρανάς, ο επιπόλαιος γόνος των Λεχαινών, που παρά τον έρωτά του είναι φανερό πως αντιμετωπίζει τη «Λυγερή» σαν τρόπαιο.

Την αποδομητική αυτή ερμηνεία φέρει η Λαμπρινοπούλου στην απόδοσή της. Χωρίς «ρόλους» για το έργο, αλλά με δείκτες και εκπροσώπους θέσεων, η «Λυγερή» μετατρέπεται σε «πολιτικό διδακτικό» δράμα, προκειμένου να δούμε πίσω από τα πρόσωπά του τους μηχανισμούς που κινούν την ιστορία του. Λείπει ωστόσο από την προσέγγιση η τελική απορία της «Λυγερής»: Έκανε λάθος λοιπόν που δεν ακολούθησε την πρόταση του καλού της να κλεφτούν;.. Έχω την εντύπωση πως η παράσταση διαθέτει τη σπιρτάδα για να νευσει με την πρόκληση πως «ασφαλώς και ναι!». Έτσι εκλαμβάνω το τέλος που αφήνει την πρώην και νυν στεγνή «Λυγερή» να τρώει με τον σύζυγό της τα άνοστα χρόνια της νέας ζωής της για να μεταφερθεί αμέσως μετά στο εξπρεσιονιστικό περιβάλλον ενός γαμήλιου ξεσάλωματος, όπου τα πρόσωπα υπάρχουν με τη μορφή και το ξέσπασμα των απωθημένων τους.

Κάπου εδώ τελειώνει η πολιτική θέση κι αρχίζει η ποίηση. Δεν είναι πια

ζήτημα της «γυναικείας χειραφέτησης», αλλά το ξέσπασμα από την καταπίεση τόσων αιώνων. Ο,τι είναι μοιραίο να χαθεί στη ζωή, ζητάει την εκδίκησή του στο θέατρο! Κι αν χάθηκε η «Λυγερή» (μα να υπήρξε άραγε ποτέ;), απομένει το αίσθημα του αδικαίωτου που ξεκινά από τον Καρκαβίτσα, διασχίζει χρόνους για να φτάσει σήμερα μέχρι το υπόγειο του Ρεξ.

Η παράσταση αποπνέει την πεποίθηση των συντελεστών της ότι επιτελούν κάτι σημαντικό. Η τέχνη της Λαμπρινοπούλου μοιράζει σε όλους και όλες ίσο μερίδιο μιας αδιαίρετης και συμμετοχικής απεικόνισης (στην οποία, ας σημειωθεί, συμμετέχουν και οι θεατές με το θερμό χειροκρότημά τους στο τέλος). Έχουν κρατήσει τη βλαβή καθαρευουσιάνικη γλώσσα της αφήγησης, στον διάλογο όμως αυτοσχεδίασαν, μεταφέροντας τη δραματική συνθήκη περισσότερο κοντά τους (και κοντά μας). Δανάη-Αρσενία Φιλίδου σαν Ανθή Στριμμένου (και Λυγερή), Μαρία Τσιμά σαν Παναγιώτανα Στριμμένου, Μαρία-Μαντώ Γιαννίκου σαν Παγώνα, Δάφνη Δρακοπούλου σαν Βασιλική Καινούριου, Βασίλης Καραμπουλάς σαν Παναγιώτης Στριμμένος, Θάνος Τριανταφύλλου σαν Γιωργής Βρανάς, Κωνσταντίνος Σεβδαλής σαν Νικολός Πικροπούλου. Μια απόλυτα συντονισμένη ομάδα, μα και ένα σύστημα συγκοινωνούντων δοχείων ερμηνείας.

Για τη σκηνική απόδοση της μεταίχμιακής κατάστασης μεταξύ ενός μακρινού χθες και του υπερβολικά κοντινού μας σήμερα, μεταξύ ποίησης και στιγμής πραγματικότητας, συνέβαλαν αποφασιστικά η μουσική (και στίχοι των τραγουδιών) του Δημήτρη Λώλη, μα και το θαυμάσιο σκηνικό (πεσμένα ροδοπέταλα, όπως σκορπισμένοι στίχοι) και οι φωτισμοί του Βασίλη Αποστολάτου. Τα μελετημένα κοστούμια της Ιωάννας Πλέσσα δίνουν στα πρόσωπα το κόκκινο του θεάτρου και της πληγής, ενώ η κίνηση της Θωμαΐδος Σταυριανού-Ζυμαρίτου διατηρεί σε αυτά την ελλειπτική, φανταστική τους διάσταση.

Η μνήμη μιας ξοδεμένης ποίησης σαν όπλο ελευθερίας.